

Asia: **Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n lausunto asiassa HE 75/ 2023 vp**

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry on kuuden valtakunnallisen eläkeläisjärjestön yhteistyöelin. Sen jäsenjärjestöt ovat Eläkeliitto, Eläkeläiset, Eläkkeensaajien Keskusliitto, Kansallinen senioriliitto, KRELLI Kristilliset eläkeläiset ry ja Svenska pensionärsförbundet. Järjestöjen yhteinen jäsenmäärä on yli 250 000.

EETU ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. **Eläkkeensaajan asumistuen indeksitarkistusten jäädyttämisestä tulee pidättäytyä.** Toteutuessaan esitetyt muutokset kohdistuvat eniten alimpiin tulodesileihin alentaen voimakkaimmin kaikkein pienituloisimpien henkilöiden toimeentuloa sekä niiden henkilöiden toimeentuloa, jotka tarvitsevat päällekkäisiä etuuksia tai jotka tarvitsevat yhtäkin etuutta pitkäaikaisesti. **Vanhuuseläkkeellä olevilla ei ole laajamittaisesti mitään mahdollisuuksia parantaa omaa tulotasoaan esimerkiksi töitä tekemällä** toisin kuin työikäisillä voi elämänsä aikana vielä olla. Eläkkeensaajan asumistuki kohdentuu tarkkarajaisesti pienituloisille eläkeläisille. Sen tiedetään vähentävän perusturvasidonnaisuutta ja se on hallinnollisesti toimeentulotukea selvästi yksinkertaisempi ja toimeentulotukea vähemmän sosiaaliturvan hallinnoinnin resursseja vievä.

Esitys on vastoin YK:n ja Euroopan neuvoston Suomelle antamia suosituksia

YK:n ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien itsenäinen asiantuntija on edellyttänyt Suomen hallitukselta toimia ikääntyneiden köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi. Erityisinä epäkohtina hän pitää köyhyysrajan alapuolella elävien ikääntyneiden lukumäärää, ikääntyneiden toimeentulon vaikeuksia ja eläkkeellä olevien naisten köyhyyttä.¹

Suomi on viimeksi 15.2.2023 saanut Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitealta moitteita ja suosituksia parantaa usean eri sosiaaliturvaetuuden sekä toimeentulotuen rahamääräistä vähimmäistasoa Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaiseksi.

Eläkkeensaajan asumistuen indeksitarkistusten tekemättä jättäminen kohdentuisi kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin eläkeläisiin

Eläkkeellä olevien 1,6 miljoonan suomalaisen kannalta pidämme erittäin myönteisenä, että indeksitarkistusten jäädytys ei koske eläkkeitä eikä eläkettä saavan hoitotukea.

Eläkkeensaajan asumistuen indeksitarkistusten tekemättä jättäminen sitä vastoin vaikuttaisi kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin eläkeläisiin. Suomalaisten eläkkeet eivät ole suuria. Pienituloisuuden raja on Eurostatin määritelmän mukaisesti 60 % mediaanitulosta, mikä tarkoittaa yhden hengen taloudelle noin 1 350 euroa kuukaudessa vuonna 2021. Puolet suomalaisista eläkeläisistä saa eläkettä **nettona enimmillään alle 1350 e kuukaudessa**, sillä **mediaanieläke** vuonna 2022 oli 1614 e/br/kk. Kokonaisuudessaan **asumisen ja samaan aikaan lääkkeiden omavastuuosuuksien kasvattaminen heikentävät entisestään kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ikääntyneiden asemaa ja lisää heidän lukumääräänsä nykyisestään.**

Indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus henkilön toimeentuloon on sitä suurempi, mitä pitempään etuutta saadaan. **Eläkkeensaajan asumistukea tarvitsevat kyseistä etuutta pitkäaikaisesti**, jolloin vuotuisten

¹ Maavierailu Suomeen Ikääntyneiden ihmisoikeuksien toteutumista valvovan itsenäisen asiantuntijan Claudia Mahlerin raportti hänen maavierailultaan Suomeen. Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja 1/2023

tarkistusten jäädyttämisen vaikutus kumuloituu. Eläkkeensaajan asumistukea sai vuonna 2022 noin 207 000 henkilöä.

Eläkkeensaajan asumistuki turvaa kohtuullisen asumisen ryhmille, joiden eläkkeet ovat jääneet pieniksi ja joilla ei ole velatonta omistusasuntoa turvana. Jo ennen energian hinnan voimakasta kohoamista asumismenot olivat eläkeläisen tuloista jopa yli 40 %, kun muiden kotitalouksien nettotuloista ne olivat noin 18-33 %²

Saajista 92 % asui yksin joulukuussa 2021. Eläkeläisköyhyys on suurinta nimenomaan yksin asuvien keskuudessa.³ Asumiskustannusten nopea nousuvauhti.⁴ tulee ylläpitämään asumistuen tarvetta myös tulevaisuudessa.

Käynnissä olevalle inflaatiolle ei ole osoitettavissa päättymisen ajankohtaa. **Perusturvaetuuksien indeksikorotusten jäädyttäminen heikentää pienituloisten käytettävissä olevia nimellisiä ja reaalisia tuloja.** Pienituloiset käyttävät keskimääräistä suuremman osan keskimääräistä niukemmista tuloistaan asumisen, energian ja elintarvikkeiden kaltaisiin pakollisiin kuluihin suurempituloisiin verrattuna. Hallitus tekee esityksellä tietoisien päätöksen vähentää pienituloisimpien suomalaisten ostovoimaa useaksi vuodeksi.

Eläkkeensaajan asumistuen indeksikorotusten jäädyttäminen kasvattaisi sukupuolten välistä epätasa-arvoa: eläkkeensaajan asumistukea maksetaan useammin naisille kuin miehille. Vuonna 2022 alle 1250 e/kk/br olevia eläkkeitä sai 32,6 % eläkkeellä olevista naisista ja 24 % miehistä.

Hallituksen tavoite toimeentulotukiriippuvuuden vähentämisestä estyy

Kun ensisijaisia etuuksia heikennetään, kasvatetaan viimesijaisen sosiaaliturvan, toimeentulotuen tarvetta. Mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kyse, sitä suurempi osuus kokonaan perusturvan varassa olevista on sen varassa pitkittyneesti. Yli 65-vuotiaiden pitkittyntä viimesijaisen perusturvan käyttöä aiheuttavat erityisesti asumismenot ja lääkekulut.

Hallitus on esittänyt toimeentulotuen määrärahan kasvattamista. Samalla hallitusohjelmassa kuitenkin erityisesti mainitaan tavoite toimeentulotukeen liittyvän pitkäaikaisen riippuvuuden vähentämisestä. Nyt tehty lakiesitys kasvattaa pitkäaikaisesti riskiä toimeentulotukiriippuvuuteen. Onkin siis oletettavaa, että toimeentulotuen osuus julkisista menoista kasvaa indeksitarkistusten jäädytysten vuoksi, kun esitys toteutuessaan siirtää menoja hallinnollisesti eläkkeensaajan asumistukea raskaamman etuuden piiriin.

Ajanjakso, jolle jäädytys on ehdotettu tehtävän (2024-2027) on vaarallisen pitkä aika. **Lieventävänä elementtinä ehdotamme esityksessä olevan 10,2 % kattosäännön alentamista.** Etenkin jäädytyksen pitkäaikaisen keston myötä vaikutusten rajaaminen tuota alemmaksi suojaisi pienituloisia paremmin äkillistä ja huomattavaa elinkustannusten nousua vastaan.

Vaikutusten arviointi liitettävä mukaan lain esitöihin

Sosiaali- ja terveysministeriön tekemä erillinen vaikutusten arviointi ei ole osa itse lakiesitystä eikä vaikutusten arviointia näy hyödynnetyn luonnosvaiheesta lakiesityksen vaiheeseen. Koska kyseessä on päällekkäisiä etuuksia tarvitsevien heikossa taloudellisessa asemassa olevien ihmisten hallituskauden mittaisen toimeentulon heikentäminen, tulisi valiokunnan pyytää köyhyystutkijoiden hallinnonalat ylittävä arvio esityksen vaikutuksista pitkällä aikavälillä.

Lisätiedot: Irene Vuorisalo, vanhusasiamies, Eläkeliitto ry p: 0407257152 irene.vuorisalo@elakeliitto.fi

² PTT 2020

³ Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 06/2022

⁴ Omakotiliitto 8.3.2023